



• WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI PRZYJAZNY DZIECKU •

# **JAK ZORGANIZOWAĆ WYSŁUCHANIE DZIECKA W TRYBIE ART. 216<sup>1</sup> I 576§2 KPC**

W dążeniu do realizowania prawa dziecka do bycia wysłuchanym w sprawach go dotyczących, w sposób gwarantujący uwzględnienie jego stopnia rozwoju, poglądów, potrzeb oraz chroniąc jego dobro, rekomenduje się niniejsze wytyczne osobom uczestniczącym w wysłuchaniu dziecka – sędziom oraz biegłym psychologom.

1. Wysłuchanie jest czynnością zmierzającą do ustalenia zdania dziecka w sprawie, która go dotyczy, i wydania rozstrzygnięcia uwzględniającego jego opinię oraz zgodnego z jego dobrem. Wysłuchanie nie zmierza do uzyskania materiału dowodowego w sprawie dotyczącej dziecka.
2. Zaleca się przeprowadzenie wysłuchania, o ile okoliczności wskazane w art. 216<sup>1</sup> i 576 § 2 kpc na to pozwalają, w szczególności w sprawach o:
  - władzę rodzicielską,
  - relację z opiekunem prawnym dziecka,
  - kontakty z dzieckiem,
  - rozwód/separację,
  - orzeczenie lub rozwiązanie przysposobienia,
  - przeniesienie w ramach różnych form pieczy zastępczej lub jej rozwiązanie,
  - wydanie dziecka od osoby nieuprawnionej.

### Czynności poprzedzające wysłuchanie

1. Decyzję o przeprowadzeniu wysłuchania dziecka skład orzekający powinien podjąć przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności dotyczących dziecka.
2. Przed podjęciem decyzji o wysłuchaniu dziecka i jego warunkach należy ocenić okoliczności wymienione w art. 216<sup>1</sup> i 576 § 2 kpc, w szczególności:
  - stopień rozwoju poznawczego, społecznego i emocjonalnego dziecka;
  - stan zdrowia dziecka, uwzględniający zarówno stan somatyczny, jak i psychiczny, rozumiany jako występowanie chorób somatycznych, zaburzeń psychicznych, objawów psychosomatycznych lub swoistych dolegliwości u dziecka.
3. Wysłuchanie jako oddzielna czynność nie powinno być zastępowane innymi czynnościami procesowymi, takimi jak wywiad kuratora,

badanie w opiniodawczym zespole sądowych specjalistów, badanie psychologiczne czy przesłuchanie.

4. Wysłuchanie powinno być przeprowadzone tylko raz. W szczególnie uzasadnionych przypadkach możliwe jest przeprowadzenie powtórnego wysłuchania dziecka. W takiej sytuacji czynność ta powinna być przeprowadzona przez tę samą osobę, chyba że wystąpiły wyjątkowe okoliczności uzasadniających zmianę osoby wysłuchującej.

### Przygotowanie wysłuchania

1. Czynność wysłuchania dziecka nie powinna być realizowana jako czynność pierwsza ani ostatnia w toku postępowania. Wysłuchanie powinno być przeprowadzone na takim etapie postępowania, w którym materiał dowodowy zgromadzony w sprawie umożliwia ocenę okoliczności wskazanych w art. 216<sup>1</sup> i 576 § 2 kpc oraz określenie zakresu rozmowy.
2. Przed wysłuchaniem konieczne jest przygotowanie zagadnień wymagających wyjaśnienia (z uwzględnieniem stanowiska stron/uczestników postępowania), a także przygotowanie miejsca wysłuchania i odpowiednie zaplanowanie czynności.
3. Termin wysłuchania powinien być ustalony poza terminami rozpraw.
4. Termin wysłuchania powinien być dostosowany do stanu fizycznego i psychicznego dziecka, w tym uwzględniać jego aktualny stan emocjonalny ustalony na podstawie informacji uzyskanych od rodziców/opiekunów oraz z innych źródeł dostępnych sądowi. W przypadku, gdy postępowanie dotyczy więcej niż jednego dziecka, termin wysłuchania powinien zostać ustalony indywidualnie dla każdego dziecka.

5. Planowana pora i czas wysłuchania powinny być dostosowane do pory optymalnej aktywności dziecka oraz uwzględniać czas niezbędny do nawiązania z nim kontaktu przed przystąpieniem do czynności. Czas trwania wysłuchania powinien być dostosowany do indywidualnych możliwości i potrzeb dziecka. Przed wysłuchaniem sędzia wyjaśnia przedstawicielowi ustawowemu dziecka i jego pełnomocnikowi zasady obowiązujące podczas wysłuchania, w szczególności należy poinformować o prowadzeniu czynności przez sędziego z ewentualnym udziałem biegłego psychologa oraz o formie przekazania stronom wyniku rozmowy.

### Miejsce wysłuchania

1. Wysłuchanie powinno odbywać się poza salą rozpraw sądu.
2. Wskazane jest wykorzystanie w tym celu Przyjaznych Pokoi Przesłuchań Dzieci, w szczególności pomieszczeń posiadających certyfikat Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę. Prowadzenie czynności w Przyjaznym Pokoju Przesłuchań Dzieci odbywa się bez użycia sprzętu audiowizualnego.
3. Wysłuchanie może być przeprowadzone w innym miejscu, w szczególności znajdującym się w budynku sądu lub organizacji pozarządowej zajmującej się ochroną praw dzieci. Miejsce to powinno zapewniać dziecku poczucie bezpieczeństwa, swobodę wypowiedzi oraz sprzyjać jego koncentracji.
4. Niezależnie od miejsca prowadzenia wysłuchania dziecku należy zapewnić odpowiednie warunki przeprowadzania tej czynności, przede wszystkim przez uniemożliwienie wstępu do pomieszczenia osobom postronnym oraz wyłączenie telefonów.

### Osoby uczestniczące w wysłuchaniu

1. Wysłuchanie przeprowadza jednoosobowo sąd – sędzia przewodniczący lub sędzia oddelegowany do tej czynności.
2. Sędzia prowadzi wysłuchanie w ubraniu cywilnym.
3. W wysłuchaniu nie biorą udziału strony/uczestnicy postępowania oraz ich pełnomocnicy.

4. Możliwy jest udział w czynności biegłego psychologa, w szczególności gdy:

- wysłuchiwane jest dziecko poniżej 10 r.ż.,
- gdy u dziecka występują swoiste problemy zdrowotne lub rozwojowe,
- istnieje zagrożenie, że wysłuchanie spowoduje zakłócenia w funkcjonowaniu dziecka.

### Etapy wysłuchania

1. Sędzia prowadzący wysłuchanie powinien rozpocząć je od przedstawienia się dziecku, przedstawienia biegłego psychologa, jeżeli bierze on udział w czynności, wyjaśnienia dziecku celu wysłuchania oraz roli dziecka w postępowaniu sądowym.
2. Sędzia prowadzący czynność powinien zapytać dziecko o zgodę na rozmowę. W razie braku zgody dziecka należy odstąpić od wysłuchania bez wywierania na nie nacisku.
3. Podczas wysłuchania w pierwszej kolejności powinny zostać poruszone tematy neutralne, nieobciążające dziecka emocjonalnie i poznawczo, a następnie kwestie zasadnicze, dotyczące sprawy.
4. W trakcie wysłuchania sędzia powinien dbać o psychiczny stan dziecka i jego potrzeby.
5. Sędzia prowadzący wysłuchanie powinien zapewnić dziecku swobodę wypowiedzi oraz używać języka dla niego zrozumiałego.
6. W toku rozmowy z dzieckiem należy:
  - stosować technikę aktywnego słuchania,
  - parafrazować wypowiedzi dziecka w celu upewnienia się co do zrozumienia wypowiedzianych przez nie treści,
  - unikać oceniania dziecka, jego wypowiedzi i osób mu bliskich.
7. Pytania zadawane dziecku powinny mieć charakter otwarty. Stopień trudności pytań należy stopniować (od najłatwiejszego do najtrudniejszego).
8. Należy unikać pytań wprost o rozstrzygnięcia w toczącej się sprawie.
9. Nie można przerzucać odpowiedzialności za rozstrzygnięcia sądu na dziecko.

10. Sędzia prowadzący wystuchanie powinien odpowiedzieć na pytania dziecka i w miarę możliwości udzielić mu informacji o dalszej procedurze w sposób dla niego zrozumiały.

11. Wystuchanie należy zakończyć krótką rozmową na tematy neutralne, emocjonalnie i poznawczo nieobciążające oraz podziękowaniem dziecku za rozmowę.

### Utrwalenie wystuchania

1. Przebieg wystuchania nie podlega utrwaleniu w protokole ani za pomocą sprzętu audiowizualnego.

2. Z przebiegu wystuchania trybie art. 157 § 3 kpc oraz § 154 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2015 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych sporządza się notatkę. Notatka powinna zawierać następujące informacje:

- datę i godzinę przeprowadzenia czynności,
- warunki wystuchania,
- wnioski z rozmowy, które nie odnoszą się do szczegółów wypowiedzi dziecka, mogących uwikłać je w konflikt stron/uczestników postępowania.

3. Po zakończeniu czynności wystuchania, należy przekazać wnioski z rozmowy stronom/uczestnikom postępowania na posiedzeniu sądu.

### Uwzględnienie zdania i życzeń dziecka

Sąd, uwzględniając zdanie i rozsądne życzenia dziecka, bierze pod uwagę jego rozwój umysłowy, stan zdrowia, stopień dojrzałości, sytuację opiekuńczo-wychowawczą oraz dobro dziecka, oceniane na podstawie całokształtu zebranego w sprawie materiału.

Rekomendacje opracowała Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę (dawniej Fundacja Dzieci Niczyje) na podstawie Konwencji o prawach dziecka, Kodeksu postępowania cywilnego oraz Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2015 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych. Zostały skonsultowane ze Stowarzyszeniem Sędziów Rodziny w Polsce oraz Polskim Towarzystwem Psychologicznym.

